

Bitka za Vukovar

Boroz, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:580750>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Hrvatski jezik i književnost i povijest

Ivana Boroz

Bitka za Vukovar

Završni rad

Mentor: doc.dr.sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2020.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za povijest
Hrvatski jezik i književnost i povijest

Ivana Boroz

Bitka za Vukovar

Završni rad

Humanističke znanosti, povijest, hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: doc.dr.sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

2. 9. 2020.

Tuma Boroz, 0802999355012
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Završni rad bavi se Vukovom u Domovinskom ratu. Propast tadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) dovodi do stvaranja ideje o hrvatskoj samostalnosti. Održavanje prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj, kao i stvaranje prvih stranaka, kulminirat će žestokim srpskim napadima na Hrvatsku. Ratu u Vukovaru prethodio je ekstreman pokolj u Borovom Selu. Bilo je jasno da će se hrvatska samostalnost morati skupo platiti. Vukovarska bitka bila je najkrvavija bitka u Domovinskom ratu te je Vukovar postao simbol grada heroja. Jugoslavenska narodna armija i srpske paravojne snage opsjedale su grad 87 dana, do studenog 1991. kada je grad pao. Poražene su hrvatske snage, stanovništvo je protjerano i ubijeno, a grad razrušen. Oslabljene su i snage Jugoslavenske narodne armije (JNA) te je spriječeno njihovo širenje u unutrašnjost Hrvatske. Borba za Vukovar završava mirnom reintegracijom hrvatskog Podunavlja kada je pali Vukovar ipak došao pod hrvatsku vlast.

KLJUČNE RIJEČI: *Domovinski rat, Vukovar, bitka, Republika Hrvatska*

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Propast Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.....	2
2.1. Stvaranje višestranačja u Hrvatskoj	3
2.2. Političke prilike općine Vukovar 1990. i 1991. godine	4
2.3. Jugoslavenska milicija postaje policija.....	4
3. Oružana agresija	5
3.1. Pokolj u Borovom Selu	6
3.2. Uvod u bitku.....	6
3.3. Borba za obranu Vukovara – prvi dio bitke	8
3.4. Borba za obranu Vukovara – drugi dio bitke	11
3.5. Borba za obranu Vukovara – treći dio bitke.....	14
4. Zarobljenici i srpski zločini	16
5. Zaključak	18
6. Literatura.....	19

1. Uvod

Tema kojom se bavi završni rad je Vukovar u Domovinskom ratu. U drugom poglavlju tumači se što je dovelo do raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i kako se taj raspad odrazio u bivšim zemljama članicama. Također se opisuju prvi višestranački izbori u Hrvatskoj, a kao pobjednička stranka je Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) sa svojim političkim programom koji obuhvaća samostalnu, neovisnu, demokratsku Hrvatsku što je u potpunosti bilo suprotno od velikosrpskih težnji. Središnje, treće poglavlje objašnjava tijek bitke za Vukovar. Prvo se interpretiraju događaji koji su izazvali samu bitku, krenuvši od pokolja hrvatskih policajaca u Borovom Selu. Nakon pokolja krenuli su masovni ustanci, najviše u selima s dominantnim srpskim stanovništvom. Vukovarska bitka podijeljena je u 3 dijela; prvi, drugi i treći dio borbe za obranu grada. U prvom dijelu opisuje se blokiranje ceste prema Vukovaru te je od kolovoza počelo granatiranje grada. Drugi dio borbe je vrlo žestoka bitka u kojoj Srbi žele odsjeći svaku prometnu povezanost Vukovara. Uskoro su Srbi dobili sva okolna sela, a padom Iloka ostao je samo za osvojiti grad Vukovar. U trećem dijelu bitke prikazan je pad Vukovara koji je bio 18. studenog 1991. U četvrtom poglavlju opisuju se ratne posljedice i zločini koji su počinjeni nad nesrpskim stanovništvom. U završnom petom dijelu nalazi se zaključak koji ukratko iznosi osvrt i sistematizaciju završnog rada. Literatura korištena za pisanje rada uglavnom je djelo naših suvremenika, branitelja koji su i sami sudjelovali u ratu.

2. Propast Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija bila je tvorevina više naroda te kao takva bila je izrazito nestabilna i samo se čekao trenutak kada će doći do njezine propasti. Propast Jugoslavije nije događaj koji se može odrediti točnim datumom, već je to povijesni proces događaja kojima je teško odrediti početak. Josip Broz Tito znao je da će vjerojatno doći do rasta etničkih i socijalnih problema unutar SFRJ, no komunističke strukture nisu dozvolile naciji da javno iskažu svoje zahtjeve i nezadovoljstvo vlašću.¹ Teško razdoblje za Jugoslaviju bila je ekonomska kriza koja se pojavila 1970.-ih i 1980.-ih godina. Rješenje za krizu bilo je očuvanje socijalnoga mira i društvene stabilnosti odgodom plaćanja dugova i proizvodnjom novca. Za vrijeme gospodarske krize Kosovo 1981. želi postati republika što dodatno pobuđuje latentni nacionalizam Srba.² Smrću Josipa Broza Tita, 4. svibnja 1980. umire tvorevina SFRJ. Fizički nestanak vođe Jugoslavije označio je početak sve jasnijeg izražavanja velikosrpskog hegemonizma. U Srbiji je sastavljen Memorandum Srpske akademije nauke i umetnosti (SANU) koji je bio izvan političkog programa Saveza komunista Jugoslavije (SKJ), objavljen 1986. Memorandum je nacionalni program koji obuhvaća teorije da su Srbi u lošem položaju, pogotovo Srbi koji su izvan Srbije te da je Srbija trpjela veliku političku i gospodarsku diskriminaciju u Jugoslaviji. Najveća optužba bila je teorija da su Srbi u Hrvatskoj podvrgnuti asimilaciji i ugnjetavanju pogotovo nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske. Memorandum je tražio reviziju ustava tako da su konfederalna načela izbačena, a tražilo se spajanje Kosova i Vojvodine Srbiji. Autori Memoranduma imali su cilj stvoriti jedinstvenu Srbiju koja će upravljati Jugoslavijom ili povezati područja u kojima je bilo Srba ne obazirući se na republičke granice. Slobodan Milošević podržao je program SANU te je 1987. godine dobio vodstvo u Srbiji. Milošević je započeo politiku nasilnog usvajanja ustavnih promjena.³ Sve izraženiji srpski nacionalizam rezultirao je stvaranjem nacionalističkih snaga u Hrvatskoj, Sloveniji, Makedoniji, Bosni i Hercegovini. Hrvatska i slovenska delegacija napustila je Kongres te dolazi do raspada SKJ-a na Četrnaestom kongresu u siječnju 1990. u Beogradu. Komunisti nisu uspjeli zadržati svoju vlast u Hrvatskoj, Sloveniji, Bosni i Hercegovini i u Makedoniji.

¹ Ivo Goldstein, *Hrvatska 1918.-2008.*, EPH Liber, Zagreb, 2008., 688.

² Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991. od zajedništva do razlaza*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., 496.

³ Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 549-551.

Komunistička vlast nije bila smijenjena u Srbiji i Crnoj Gori. Već je tada bilo sasvim jasno da se sprema nešto veliko i neizbježno od strane Srba. Bilo je samo pitanje kada će doći do sukoba.⁴

2.1. Stvaranje višestranačja u Hrvatskoj

Tijekom 80.-ih godina 20. stoljeća Europu su pogodile mnoge demokratske promjene. Sve više dolazi do povratka liberalnog kapitalizma te je postalo vidljivo da socijalistički ustroj ne može biti održiv. Vrlo je značajan primjer raspada Sovjetskog Saveza 1991. godine, potom ujedinjenje Njemačke Demokratske Republike i Savezne Republike Njemačke 1990. godine. Možemo općenito reći da dolazi do pada komunizma što će se zamijeniti stvaranjem višestranačja u demokratskim sustavima. Devedesetih godina 20. stoljeća dolazi do niza promjena u sustavu kao i do krojenja sasvim nove političke karte. Bilo je vidljivo da će doći i do raspada Jugoslavije, no to se nije dogodilo mirnim putem. U Hrvatskoj dolazi do novih političkih snaga, demokratskog uređenja. Savez komunista polako nestaje sa scene. Važan događaj bilo je suprotstavljanje srbijanskim težnjama za centralizacijom i velikosrpstvom u federaciji za vrijeme kongresa Saveza komunista Jugoslavije 22. siječnja 1990. godine u Beogradu. Time započinju sustavne demokratske promjene.⁵ Već 1989. u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj osnivaju se razne političke stranke, započinje se osnivanjem Hrvatsko socijalne liberalne stranke i Hrvatske demokratske stranke. Hrvatska 1990. ima registrirane političke stranke Hrvatsko socijalno-liberalna stranka (HSLŠ), Hrvatsko seljačka stranka (HSS), Hrvatska stranka prava (HSP), HDZ, Socijaldemokratsku stranku Hrvatske (SDSH). Stvoreni su uvjeti za pokretanjem prvih demokratskih, višestranačkih izbora.⁶ U travnju i svibnju 1990. godine održani su prvi takvi izbori, a pobjednik na izborima bila je Hrvatska demokratska zajednica i Franjo Tuđman koji će kasnije biti i prvi hrvatski predsjednik. Politički program stranke HDZ-a bila je neovisna, samostalna, demokratska država Hrvatska što je bilo u suprotnosti s velikosrpskim težnjama. Slobodan Milošević nastojao je oblikovati Jugoslaviju kao centraliziranu tvorevinu na čelu sa Srbima. Srbi su sklopili dogovor s JNA te su preuzeli vlast nad oružjem koje je bilo u sklopu Teritorijalne obrane. Prvi hrvatski višestranački Sabor konstituiran je 30. svibnja 1990. godine. Hrvati se počinju boriti za vlastite interese, dolazi do stvaranja neovisnih institucija države. Problem je bio što je Socijalistička Republika Hrvatska ostala bez naoružanja Teritorijalne obrane te je glavni cilj

⁴ Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 590.

⁵ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 17-18.

⁶ Davor Runtić, *Vukovar i istočno bojište*, 1 sv., Biblioteka Domovinski rat, Vinkovci-Raslina, 2008., 25.

bio dobiti što više vremena kako bi se prikupilo oružje barem za snage policije koja će oblikovati prvu crtu obrane.⁷

2.2. Političke prilike općine Vukovar 1990. i 1991. godine

Upravna jedinica Općina Vukovar nalazi se na hrvatskom istoku s pretežito ravničarskim obilježjima. Iz popisa stanovništva 1991. godine u općini je živjelo 84 189 stanovnika. Hrvati su bili većina s 43.8%, dok su Srbi činili 37.4% stanovništva. Podatci stanovništva u samom Vukovaru pokazuju da je Hrvata bilo 47.2%, a Srbi su i dalje držali status najbrojnije etničke manjine s 32.3%. Srbi su u Vukovaru smatrali da su Hrvati razbijači Jugoslavije. Većina hrvatskih Srba stali su na stranu srpske agresorske politike Slobodana Miloševića.⁸ U veljači 1990. u Općini Vukovar bilo je glasanje za 117 odbornika općine i za predstavnike Sabora. Hrvatski komunisti odnijeli su pobjedu, čak 63 odbornička mjesta odnijeli su Savez komunista Hrvatske (SKH) i Stranka demokratskih promjena (SDP), dok je 23 mjesta odnijela Hrvatska demokratska zajednica. Veliki dio srpskih odbornika SKH-SDP prešlo je u redove Srpske demokratske stranke (SDS). SDS imala je za cilj osnivanja autonomne jedinice Srba koji bi se priklonili Velikoj Srbiji što je pogoršalo odnose Hrvata i Srba. Goran Hadžić postao je predsjednik odbora SDS-a. Osnivanje SDS-a dovodi do srpskog radikalizma i velikosrpskih težnji pogotovo u mjestima s dominantnim srpskim stanovništvom: Bršadin, Bobota, Borovo Selo, Pačetin. Srbi su se u tim mjestima dobro naoružali od strane JNA koja je uzela oružje Teritorijalnoj obrani. Bile su organizirane i seoske straže kako bi se srpsko stanovništvo zaštitilo od tzv. ustaških napada, tim su imenom nazivali hrvatsku policiju, vojsku i Hrvate općenito.⁹

2.3. Jugoslavenska milicija postaje policija

Srbi su nastojali Istočnu Slavoniju, pogotovo vukovarsko područje, staviti u okvir Velike Srbije. Početna srpska uporišta bila su sela s većinskim srpskim stanovništvom kao što je Borovo Selo. JNA je u ratu u Vukovaru imala oko 30 000 vojnika, 980 topničkih oruđa, 1 600 oklopnih vozila te oko 2 000 vukovarskih Srba. U usporedbi sa Srbima, Hrvati su imali relativno malen broj obrambenih snaga što se uopće nije moglo mjeriti sa srpskom stranom. Krajem kolovoza 1991.

⁷ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 18.

⁸ Stipo Pole, *Jake snage MUP-a "Policija u obrani Vukovara 1991.*, Vinkovci, 2008., 7-8.

⁹ Pole, *Jake snage MUP-a*, 9-10.

godine u Vukovaru i okolici, hrvatske snage imale su 7 894 vojnika. Hrvatskim obrambenim snagama treba se dodati i sastav Hrvatske vojske (HV) i Zbora narodne garde (ZNG).¹⁰ Sastav vojske JNA, koja je trebala biti narodna, činili su uglavnom srpski oficiri s velikosrpskim težnjama. Tako je bilo i slučaju s milicijom čiju je većinu činila srpska pripadnost. Hrvatski vrh tijekom 1990. godine odlučio je otvoriti tečaj za policajce kako bi u što kraćem roku skupili policajce koji će ujedno biti obrambene snage. Osnovana je legalna hrvatska oružana postrojba, policijska brigada od 1800 članova. Članovi brigade popunjavali su specijalne jedinice policije i Antiterorističku jedinicu Lučko. Policija je činila prve hrvatske oružane snage. Odlikovali su se izrazitom hrabrošću, profesionalnošću i željom za očuvanjem hrvatskog teritorija. Osnivaju se Policijske uprave, stoga je većina srpskih milicajaca napustila redove novoosnovane hrvatske policije.¹¹ U Vukovaru je bila osnovana PU Vukovar koja je bila u sastavu PU Vinkovci. Prvi načelnik PU Vukovar bio je Franjo Đurica, no ubrzo je otišao s pozicije te je na njegovo mjesto došao Stipe Pole u kolovozu 1991. Opremljenost policije bila je dosta loša. Policija je djelovala u Vukovaru radi čuvanja reda i mira. U borbi za Vukovar aktivno je djelovala i PU Slavonski Brod. U Vukovar su došli tijekom kolovoza 1991. Djelovale su i druge policijske snage: PU Varaždin, Osijek, Županja, Vinkovci i Antiterorističke jedinice MUP-a Lučko. Policija je ta koja je činila temelj u obrani grada Vukovara, no Vukovar su branili svi ljudi, i stari, i mladi, i muškarci, i žene.¹²

3. Oružana agresija

Proces raspada Jugoslavije i stvaranje samostalne Hrvatske i njenih političkih institucija izazvalo je nezadovoljstvo na područjima većinski naseljenim srpskim stanovništvom (Zapadna i Istočna Slavonija, Banovina, Kordun, Baranja, Dalmatinska Zagora). Smatraju se ugroženom nacionalnom manjinom koja priznaje samo vlast iz Beograda. Početak sukoba u Kninu bila je „balvan revolucija“ 17. kolovoza 1990. Tijekom turističke sezone Srbi su postavili barikade na ceste te su zapriječili promet prema Dalmaciji. Balvan revolucija nanijela je velike štete hrvatskoj ekonomiji jer je presječen put juga sa sjeverom. Proglašeno je ratno stanje te se pobuna Srba proširila i na druga područja.¹³

¹⁰ Pole, *Jake snage MUP-a*, 16.

¹¹ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 23.

¹² Pole, *Jake snage MUP-a*, 17-22.

¹³ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 19.

3.1. Pokolj u Borovom Selu

Na Međunarodni praznik rada 1. svibnja 1991. policajci su tijekom ophodnje ceste Borovo-Dalj uočili jugoslavensku zastavu, koja je stajala na ulazu u Borovo Selo te su ju pokušali zamijeniti hrvatskom zastavom. Tijekom skidanja jugoslavenske zastave, srpski su pobunjenici pucali u dvojicu hrvatskih policajaca, a dvojicu su zarobili. Sljedećeg dana, 2. svibnja 1991., policajci iz Vukovara otišli su u Borovo Selo kako bi vratili otete kolege i namjeravali su napraviti očevid zločina koji se dogodio prethodnog dana. Pokušavajući osloboditi dvojicu kolega, policajci su bili napadnuti. Ubijeno je 12 policajaca, a ozlijeđeno 15. U pomoć im je došla PU Osijek sa 164 policajca i jedna skupina od 150 policajaca. No, obje skupine su dočekane i napadnute iz smjera Trpinje i Bobote. Slijedila je oružana paljba. Situacija se smirila nakon što je stigla oklopna skupina 12. mehanizirane brigade Osijek koje su izvukle pripadnike MUP-a. Na večer 2. svibnja srbijanska milicija pustila je 2 oteta policajca. Pokolj u Borovom Selu odnio je život 21 policajca.¹⁴ Imena 12 masakriranih policajaca u Borovom Selu: Stipan Bošnjak (1955.), Josip Culej (1966.), Luka Crnković (1970.), Mladen Čatić (1971.), Janko Čović (1965.), Zoran Grašić (1969.), Antun Grbavac (1961.), Željko Hrala (1968.), Zdenko Perica (1965.), Marinko Petrušić (1966.), Mladen Šarić (1965.), Ivica Vučić (1961.).¹⁵

3.2. Uvod u bitku

Nakon pokolja u Borovom Selu krenuli su masovni ustanci. Sva sela bila su ograđena barikadama. Mještani srpske nacionalnosti prikupljaju oružje radi obrane od Hrvata. Osnivani su i ratni štabovi (Mirkovci). Teritorijalna je organizacija prozvana Republika Srpska Krajina u svibnju 1991. Vukovar je postao prometno izoliran tako što su postavljali barikade u Nuštru prema Beogradu. Prometna izoliranost najteže je pogodila mjesto Čelije, koje su četnici su 9. srpnja 1991. spalili.¹⁶ Sela s većinskim srpskim stanovništvom kao što su Bršadin, Bobota, Trpinja, Negoslavci, potom Mirkovci kod Vinkovaca i Tenja kod Osijeka, služili su kao uporište srpskih snaga i snaga JNA u ratu. Najsigurnije zaleđe JNA bila je istočna Slavonija koja je graničila sa Srbijom. Oklopno-mehanizirani sustav JNA upravo se locirao u istočnoj Slavoniji. Cilj napada bio je proći

¹⁴ Davor Marijan, *Bitka za Vukovar*, Zagreb-Slavonski Brod, 2004., 50-51.

¹⁵ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 27.

¹⁶ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 54-55.

kroz istočnu Slavoniju te se spojiti sa snagama Banjalučkog korpusa u zapadnoj Slavoniji i tako doći u unutrašnjost. Ključni centar za osvajanje u istočnom dijelu bio je grad Vukovar. Vukovar je grad koji je bio podijeljen između srpskog i hrvatskog stanovništva te su bili česti nemiri i pobune među stanovnicima. Snage JNA, kao i srpski oficiri koncentrirali su se u Vukovaru. Osvajali su mjesta u Baranji kako bi što više blokirali područje oko Vukovara.¹⁷ Tijekom svibnja 1991. godine dolazi do kraja osnivanja hrvatskih oružanih snaga. U travnju 1991. nastao je Zbor narodne garde (ZNG) pod zapovjedništvom Ministarstva obrane. U Vukovaru je bilo malo pričuvnika za ustroj Narodne garde te su uspostavili jednu četvu od 150 ljudi u PU Vukovar. Osnovana je i pričuvna brigada, a to je 3. brigada Zbora narodne garde za Slavoniju. Problem je bio nedostatak oružja, bilo je dostupno oružja samo za 600 ljudi, dok je za njih 1 300 nedostajalo. Uskoro je došlo pojačanje ZNG-a u Vukovaru. U Vukovar je stigla postrojba „Zrinski“ 15. lipnja 1991. koju je činilo 30 pripadnika ZNG-a. Probleme je pravila Armija koja je u svibnju 1991. stavila pod svoj nadzor obje strane mosta na Dunavu. Zapovjednik JNA upozorio je PU Vukovar: da je zabranjeno puštanje letjelica, kao i prepreka, tražio je povrat oružja za JNA, također su tražili i uklanjanje hrvatskih zastava. Ophodnja Armije svakodnevno je izazivala napetosti, prepreke u prometu, pljačke, pucanje. Slavonija 1991. postala je podijeljena na pripadnike srpske hegemonije i one za hrvatstvo. Nastao je veliki problem u obiteljima miješanih brakova hrvatskog i srpskog podrijetla.¹⁸ Konstantno su se događali nemiri i provokacije sa srpske strane. Bila je minirana željeznička pruga u Bršadinu 23. lipnja 1991. godine. Blizu Bršadina nalazio se silos VUPIK, u kojem je bilo dvije trećine žitarica za RH. Silos je osiguravala PU Vukovar, a kasnije ZNG-a. JNA je 27. lipnja blokirala silos.¹⁹ Javljanju se sukobi u Borovom Selu nakon kojeg će Srbi napasti i Borovo Naselje. U protunapadu sudjelovalo je 210 gardista, 460 pripadnika pričuvnog sastava, dok je na protivničkoj strani bio nepoznat broj Srba. Dok su branili ova dva mjesta, Srbi su napali selo Čelije.²⁰ U to vrijeme Srbi napadaju i Tenje gdje su protjerali Hrvate, a njihove kuće minirali. Hrvati su podigli 300 ljudi i organizirali napad kako bi izvukli ostalo hrvatsko stanovništvo u Tenju. Hrvati su ubili oficira JNA te je tako obustavljena blokada Tenja. Budući da je cesta kroz Tenje bila od iznimne strateške važnosti opskrbe od Vukovara do Osijeka, nakon ubojstva oficira JNA sve su se više stezale snage JNA i Srba. Zbog važnog prometnog značenja opskrbe hrvatskih vojnika, na neprijateljskom se udaru našlo i selo Čelije koje je branila 106. brigada ZNG-a sa svega 120 gardista. Bili su dosta slabi kako bi se obranili. Izvukli su ostatak stanovništva 9. srpnja te su

¹⁷ Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Školska knjiga, Zagreb, 2006, 125-126.

¹⁸ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 63-65.

¹⁹ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 67.

²⁰ Mile Dedaković-Jastreš, *Bitka za Vukovar*, Vinkovci, 2000., 45.

nakon toga Srbi zapalili Čelije. Hrvati su doživjeli dva neuspjeha kod Čelija i Tenja te je znatno pao moral vojske. Neki pripadnici 106. brigade napuštaju ratovanje.²¹ Nedugo nakon napada u lipnju, ponovljen je napad 29. srpnja 1991. kada srpske snage opkoljavaju cestu Negoslavci – Orolik. U noći napadnut je i grad Vukovar. Hrvatske su snage 3. kolovoza stavile prigradsko mjesto Lužac pod svoj nadzor. Te noći Srbi ponovno napadaju Borovo Naselje. Sljedeći val napada krenuo je 5. kolovoza kada su napadali minobacačima Borovo Naselje. Ovakvi napadi postali su svakodnevnicom u okolici Vukovara. Tadašnji predsjednik Vlade RH, Franjo Gregurić zahtijevao je da stanovnici Vukovara ne napuštaju ognjišta te da se bore za grad.²²

3.3. Borba za obranu Vukovara – prvi dio bitke

Prvo je JNA okupirala Baranju kako bi što više suzila mjesta oko Vukovara. Nakon toga, svoje težište prebacuje na sam grad Vukovar. Srpska garda je došla u Bršadin 24. kolovoza 1991. sa zadaćom da napadnu silos „Đergaj“. Zrakoplovstvo JNA letjelo je nad Vukovarom kako bi dodatno uznemirili stanovništvo. Silos su uništili mitraljezima, a ZNG uspio je oboriti dva njihova zrakoplova. Dolazila je vojna kolona iz mjesta Dalja te su putovi prema Vukovaru i Borovom Naselju bili blokirani. Idućeg dana, 25. kolovoza kamion JNA koji je prevezio hranu u Borovo Selo, naletio je na protutenkovsku minu. Širom su bile postavljene barikade. Bogdanovci su bili jedini mogući izlaz, no tenkovi su zauzeli i taj put. Obustavljen je promet Vukovara sa svijetom.²³ Jedini put kojim se moglo ići iz Vukovara bio je tzv. „kukuruzni put“ koji je bio pod nadzorom hrvatskih snaga. Taj poljski put bio je jedina povezanost prema Vukovaru i preko njega je stizala sva vojna, medicinska i humanitarna pomoć kao i sami vojnici. Kukuruzni je put bio okružen kukuruznim poljima te JNA nije imala jasan pogled. Ova veza kukuruznim putom bila je jedini otpor JNA.²⁴ JNA zajedno sa srpskim pripadnicima sela krenuli su u napad na Borovo Naselje i Vukovar. Beograd je nakon dva dana objavio da je počela borba za Vukovar i njegovo oslobođenje. U borbi koja je bila 25. kolovoza ozlijeđeno je 30 civila, a ubijena su dva pripadnika Zbora narodne garde, a srpska je strana izgubila dva zrakoplova. Srbi su smatrali da je ključno osvajanje Borova

²¹ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 77-80.

²² Marijan, *Bitka za Vukovar*, 98.

²³ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 108.

²⁴ Davor Runtić, *Vukovar i istočno bojište*, 2 sv., Biblioteka Domovinski rat, Vinkovci-Raslina, 2009., 23-24.

Naselja koje je prema njihovom mišljenju bilo pravo ustaško mjesto. Napadi su nastavljeni i 27. kolovoza kada Armija napada Borovo Naselje, kasnije i Borovo Selo. Toga dana Armija je izgubila 12 oklopnih transportera, 31 tenk, 7 topova, 6 zrakoplova i oko 300 ljudi. Srbi su negirali hrvatske gubitke. Od 28. kolovoza kreću žestoki napadi na Vukovar koji su trajali do 30. kolovoza. Napad je bio na pravcu Negoslavci-Mitnica-Sajmište. Bio je izdan proglas da svi punoljetni muškarci idu braniti Vukovar oružjem. Sekretarijat za obranu tražio je od Ministarstva obrane oružje i streljivo koje stiže u noći. ZNG RH tijekom 30. kolovoza tražio je primirje i prekid vatre.²⁵ Nakon međusobnih sukoba dolazi do zatišja te su to iskoristile hrvatske snage zbog raspodjele i nabavke oružja. Nakon žestokih napada na Vukovar bilo je jasno da je potrebna reforma i kadrovska pojačanje. Zapovjedništvo ZNG-a šalje Milu Dedakovića (Jastrebovi) sa zadatkom da zapovijeda oružanim snagama u općinama Vukovar i Ilok. Tomislav Merčep bio je glavni za Sekretarijat narodne obrane Vukovara te je imao glavnu ulogu u obrani grada.²⁶ Prvu promjenu koju je Dedaković napravio bilo je preimenovanje grupa. Svaka grupa dobila je svoj tajni naziv, npr. grupa Blage Zadre u Borovom Naselju bili su Šljuke, Joe su bili na Mitnici, pripadnici ZNG-a su Ševe, između Bogdanovaca i Vukovara bili su Vrapci, samo zapovjedništvo bili su nazvani Jastrebovi.²⁷ Primirje koje je trajalo od 30. kolovoza ubrzo je i završilo. Već 2. rujna krenuli su ponovni napadi na Vukovar. Armija je bila koncentrirana uz cestu Negoslavci – Orolik odakle su krenuli na selo Berak. Pobijeno je hrvatsko stanovništvo u selu, a ono je 2. rujna palo pod Srbe. Bilo je oko 40 mrtvih i oko 50 zarobljenih koji su odvedeni u Orolik i Negoslavce. U selu Berak bio je pravi krvavi masakr među mještanima gdje su se ubijali oružjem, noževima. Ponovno je bio napad na Vukovar 5. rujna. Korpus je krenuo iz smjera Negoslavaca. Napad je odbijen, Armija je izgubila 2 tenka. Vukovar je bio nekoliko dana u miru, zbog neuspjeha Armije. Bilo je jasno da srpske snage žele oslabiti hrvatski obrambeni sustav, ujedno i oslabiti njihov moral kao i uništiti privredu. Vukovar je imao zadaću držati težište obrane na pravcima: Negoslavci – Vukovar i Borovo Selo – Vukovar. U istočnom su dijelu Hrvatske bila krizna žarišta Vukovar, Osijek i Vinkovci, dok u zapadnom dijelu Nova Gradiška.²⁸ Stjepan Mesić, koji je tada obavljao dužnost predsjednika Predsjedništva SFRJ, dao je naredbu 11. rujna 1991. da se Armija povuče iz vojarni u roku dva dana. Predsjednik RH dao je zapovijed o blokadi vojnih objekata JNA u RH. Nakon blokiranja vojarni Armija je krenula u žestoke napade. Idućeg dana, 12. rujna Srbi i Armija napadaju Vukovar. Tenkovima su napali Lužac, Bogdanovce i Borovo Naselje.²⁹ Armija je napala Vukovar

²⁵ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 109-114.

²⁶ Runtić, *Vukovar*, 37.

²⁷ Dedaković, *Bitka za Vukovar*, 62.

²⁸ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 117-121.

²⁹ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 122-124.

14. rujna. Pješništvo i tenkovi krenuli su iz smjera Petrovaca i Negoslavaca. JNA je iznenadila obranu Vukovara u smjerovima Marinaca i Nuštra. Armija je zauzela Sajmište. Sljedećeg dana, 15. rujna JNA i četnici napali su Vukovar. Napad je trajao 9 sati. S neprijateljske su strane izbacili 1 zrakoplov i 17 tenkova. Borbe su se nastavile i 16. rujna. Već je bilo jasno da će se borba za Vukovar voditi još dosta dugo. Toga dana, 16. rujna dolazi 2. oklopni bataljun 1. proleterske gardijske mehanizirane brigade kako bi presjekao put Vukovar – Vinkovci preko sela Bogdanovci, Trpinje prema Borovom Naselju. Gradovi Vinkovci, Vukovar i Osijek činili su najnesigurniji dio Hrvatske. Uskoro je Vukovar ostao odsječen od Vinkovaca te je bilo nužno uspostaviti topničko uporište u Bogdanovcima. Bogdanovci su postali jedino mjesto u kojem bi se mogla vršiti opskrba grada Vukovara.³⁰ Blago Zadro zapovijedao je Trpinjskom cestom gdje su Hrvati uništili oko 30 tenkova JNA. Zadro je naredio da se neprijateljski tenkovi puste što dublje u ulicu kako bi ih lakše uništili pri principu uništavanja prvog i posljednjeg tenka u koloni. Tako su tenkovi ostali ograđeni i blokirani uništenim tenkovima, nisu imali izbora, nego ostati blokirani hrvatskim braniteljima. Trpinjska cesta prozvana je „Groblje tenkova“ gdje su se slabo naoružani branitelji suprotstavili nadmoćnom neprijatelju.³¹ Skupina iz Slavonskog Broda dodana je 109. brigadi Zbora narodne garde. Zadaća te grupe bila je da 19. rujna oslobode prometnicu između Nuštra, Marinaca, Bogdanovaca i Vukovara. 107. brigada bila je na zadaći oslobađanja pravca Đakova, Ivankova i Nuštra. Oslobođenje tijekom 19. rujna nije uspjelo, jer je JNA počela prodirati. Dvadesetog rujna hrvatske snage doživljavaju uspjeh. Srpsko nastojanje odsijecanja Vukovara nije uspjelo. Hrvati i grad Vukovar još uvijek nisu pali. JNA organizira novu strategiju za odsijecanjem dijelova u istočnoj Slavoniji.³²

³⁰ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 126-132.

³¹ Dedaković- Jastrebović, *Bitka za Vukovar*, 103-105.

³² Marijan, *Bitka za Vukovar*, 134-135.

3.4. Borba za obranu Vukovara – drugi dio bitke

U prvom dijelu obrane Vukovara najvažnija je bila 109. brigada sa zapovjednikom majorom Josipom Matićem i bataljun 3. brigade ZNG-a. Zadaća im je bila presjeći put Armije prema Nuštru kao i prometnice Vinkovaca i Vukovara. Predsjednik RH dao je naredbu 22. rujna da se prekinu sukobi kako bi se mogla dostaviti hrana, voda i medicinska pomoć svim vojarnama koje su nadgledale snage JNA. Vojarni u Vinkovcima neometano je stigla vojna pomoć. Primirje se nije pridržavalo u Vukovaru. Vukovar je gorio i trpio u svim danima, za njega nije bilo predaha, čak ni za one najslabije kojima je bila potrebna hitna medicinska pomoć. Zapovjedništvo obrane grada Vukovara obavijestilo je 23. rujna Glavni stožer Hrvatske vojske kako primirje ne vrijedi za Vukovar. Četničke i okupatorske snage nemilosrdno napadaju stanovništvo. Vukovaru je nedostajalo ljudstva kao i naoružanja. MUP RH dao je nalog 28. rujna da se u Vukovar pošalje po sto policajaca iz PU Osijek, Vinkovci i Slavonski Brod. Pokušaj pojačanja nije ostvaren. Policajci iz PU Slavonski Brod stigli su u Vukovar te su tamo trebali ostati dok ne dođu snage iz Osijeka i Vinkovaca. Policajci iz Osijeka i Vinkovaca stigli su najdalje do Bogdanovaca, potom su se vratili natrag u Osijek i Vinkovce. Uskoro su počeli dolaziti ljudi, no od njih stotinu, pola je bilo bez oružja. Važan cilj bio je očuvanje prometne povezanosti Vukovara s Vinkovcima. Problem je bio što su branitelji već bili iscrpljeni, ranjeni, jednostavno nije bilo ljudi koji bi ih zamijenili. Pomoć u ljudstvu bila je izrazito potrebna.³³ Kraj rujna donosi promjene i u oružanim snagama u Hrvatskoj. Zbor narodne garde preimenovan je 26. rujna u ime Hrvatska vojska (HV). Primirje 22. rujna nikako se nije provodilo. Armija je napadala Vukovar i Vinkovce. Spalili su i do temelja uništili Ilaču 25. rujna. Idućeg dana, 26. rujna granatirali su Vukovar. Pokušali su presjeći poljski put između Bogdanovaca i Vukovara. Topovima su granatirali Vukovar. Napadnut je pješastvom i oklopnima iz pravca Negoslavaca i Bršadina. Armija je 29. rujna krenula napadati Jankovce koje je ubrzo i osvojila. Napad Armije između Vinkovaca i Šida bilo je završeno što je označavalo početak drugog dijela bitke.³⁴ U zadnjim danima rujna 1991. godine Armija vrši reorganizaciju svojih snaga i priprema plan kako konačno osvojiti Vukovar bez obzira na duljinu trajanja moguće bitke. Bilo je važno da stegne područje oko Vukovara te da osvoji sva sela koja su držale hrvatske snage. Komanda 1. vojne oblasti podijelila je dvije grupe za zauzimanje Vukovara, a to su „Sjever“ i „Jug“. Zadatak Operativne grupe „Sjever“ bio je zauzimanje Borova Naselja kako bi omogućili

³³ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 137-142.

³⁴ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 143-147.

grupi „Jug“ da dobiju Vukovar bez Borova Naselja.³⁵ „Operacija Vukovar“ započela je 2. listopada 1991. godine oko 11-12 sati jakim topničkom paljbom po prometnicama između Vinkovaca, Marinaca, Nuštra, Bogdanovaca i Vukovara. Armija je imala u cilju razbiti i poraziti hrvatske snage u Petrovcima te zatvoriti pravac Bogdanovci – Petrovci kako bi mogli nadgledati put između Vinkovaca i Vukovara.³⁶ Željko Ražnatović Arkan napada Bogdanovce iz Bršadina sa svojom Srpskom dobrovoljačkom gardom, 211. oklopna brigada. Selo je bilo okruženo. Smatrali su da su Bogdanovci najjače ustaško uporište. Bogdanovci će ostati usamljena „ustaška“ utvrda koju su okružile srpske snage. JNA je zauzela Marinace i tako Vukovar odsjekla od Vinkovaca.³⁷ Armija je 2. listopada osvojivši Marinace, ojačala svoj napad na Vukovar. Padaju sela Korođ i Antin. Novi teški napad odvio se 4. listopada kada pada cesta Bogdanovci – Vukovar. Hrvatski branitelji ostaju bez prometne veze s ostalim teritorijima. Jedina povezanost bio je kukuruzni put kojeg su Srbi imali na nišanu. Na tome putu ubijeno je oko 30 ljudi.³⁸ JNA vršila je napad na Nuštar 5. listopada 1991. Napad na Nuštar počeo je u 13 sati, kada se 252. oklopna brigada JNA uvukla u selo. Na hrvatskoj su se strani borili 2. bataljun 3. brigade ZNG-a, vodovi Nuštar, Marinci i Cerić, oklopništvo iz Varaždina, 109. brigada HV. Bilo je ukupno 106 ljudi na hrvatskoj strani. Hrvati su uspjeli odbiti napad agresora i tako staviti Nuštar pod svoju kontrolu. Nakon pobjede nad Nuštrom, 109. brigada HV krenula je protunapad iz Nuštra prema Marincima. Bio je cilj osvajanja Marinaca kako bi spojili pravac s Bogdanovcima. Planirani proboj bio je nesiguran jer je pola posade napustilo bojišnicu. Glavni stožer HV-a kritizirao je neposluh hrvatskih snaga. Za proboj je ipak bilo spremno osam tenkova M-84. Sedmi listopad protekao je u bombardiranju Vukovara iz smjera Marinaca i Nuštra. Za akciju oslobođenja Marinaca bila je pripremljena diverzantska skupina od 12 ljudi, 80 ljudi iz 2. bataljuna 3. brigade ZNG-a, 120 ljudi iz Varaždina, gardisti iz Zagreba i vod HOS-a. JNA je u 17:30 sati napustila mjesto i pravac prema Marincima bio je slobodan. Zbog nespremnosti, iscrpljenosti i slabosti boračkog sastava, proboj prema Marincima doživio je veliki neuspjeh. U večeri 7. listopada dobili su obavijest da su tenkovi M-84 napustili Zidine-Nuštar i da su došli do Petrovaca. To je značilo da je put između Marinaca, Bogdanovaca i Vukovara slobodan. Bilo je nužno pojačanje snaga u Nuštru. Doveden je 3. bataljun iz Slavenskog Broda. Ponovljen je proboj prema Marincima. Toga dana nije ostvaren pomak.³⁹ Sljedeći pokušaj deblokade bio je s 10. na 11. listopad. Skupina ljudi poslana je u Vukovar s namjerom gerilskog ratovanja. U Vukovar su bile poslana i dobrovoljačke čete od 197 ljudi. Dolazio je konvoj Crvenog

³⁵ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 148-149.

³⁶ Dedaković-Jastreš, *Bitka za Vukovar*, 109-210.

³⁷ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 156-158.

³⁸ Dušan Viro, *Slobodan Milošević-anatomija zločina*, Profil, Zagreb, 2007., 175.

³⁹ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 163-167.

križa kojem je krajnji cilj bio dolazak u Vukovar. Do Nuštra su mu osiguravali put, ali je Armija krenula s granatiranjem pravca kretanja konvoja. Konvoj je dočekan na izlazu iz Nuštra. U Zidinama je Armija pregledala konvoj u kojem su pronašli granatu i vojnu opremu što je bio dovoljan razlog za uhićenje vozača. Konvoj se vratio u Đakovo, a Međunarodni Crveni križ odbio je sudjelovanje u sljedećim pokušajima. Zapovjednik obrane grada Vukovara Mile Dedaković došao je pješke u Vinkovce preko Bogdanovaca. Budući da je zapovjednik obrane Vukovara došao u Vinkovce i jer je bio veliki neuspjeh 11. listopada, Glavni stožer HV dao je jasnu zapovijed o deblokadi prometnice Vinkovci-Vukovar kao i sprečavanje brzog pada Vukovara. Bilo je nužno slanje pomoći vukovarskim braniteljima, kao i izvlačenje skoro 200 ranjenih. U noći s 11. na 12. listopada planirano je dovođenje 200 dragovoljaca iz Zagreba, antiterorističku postrojbu MUP-a, specijalnu postrojbu ZNG-a. Zapovjednik za obranu Vukovara bio je Dedaković, a za obranu u cjelini bio je pukovnik Karlo Gorinšek.⁴⁰ Okupljanje hrvatskih snaga za proboj prema Vukovaru bilo je u Vinkovcima. U napadu za proboj prema Vukovaru sudjelovale su: 1. brigada ZNG-a, 2. i 3. bataljun 3. brigade ZNG-a, 106., 122. i 124. brigada Hrvatske vojske, oklopno-mehanizirana četa od 109. brigade, dobrovoljci iz Zagreba, topnički divizion, postrojbe MUP-a iz Slavenskog Broda, Vinkovaca i Zagreba. Bilo je okupljeno 800 ljudi, 10 tenkova i topnički divizion. U prvom planu bilo je zauzimanje Cerića, nakon toga zauzimanje pravca Mirkovaca. Postrojbe PU Slavonski Brod i Vinkovci imale su zadaću osloboditi se tenkova JNA u Marincima. Akcija napada počela je 13. listopada u 5:30 sati. Krenuli su u smjeru Cerić i Marinci. ATJ pješke je išla do Marinaca te je svega 50 metara prije sela Osama pucala po tenkovima. Budući da nije imala pojačanje, morala se povući. Tenkovi su došli do Nuštra, ali su četnici počeli pucati po njima i pješadiji. Ostali su zarobljeni. Pripadnici ZNG-a nisu išli iz Nuštra u napad. U 13 sati obustavljen je napad zbog prolaska konvoja koji je išao u pomoć Vukovaru. To je vrijeme iskoristila Armija za jačanje svojih snaga u Henrikovcima i Ceriću. Hrvatske su snage u probou imale velike štete. Bilo je 44 ranjenih, 10 mrtvih i 5 uništenih tenkova, dok je srpska strana imala 15 ranjenih, 4 mrtvih.⁴¹ Glavna uloga u operaciji dana je skupinama MUP-a iz Zagreba i Slavenskog Broda, 124. brigadi HV („Žuti mravi“). Prvi postroj skupine trebao je uništiti obranu Armije kako bi treći postroj mogao ući u Henrikovce i Marince. Operacija je doživjela neuspjeh zbog humanitarnog konvoja koji je omogućio Armiji da pojača svoje snage.⁴² Stanje u istočnoj Hrvatskoj sredinom listopada bilo je kritično o čemu je bio obavješten predsjednik RH, Krizni štab RH te Glavni stožer HV. U Vinkovcima i Vukovaru stanje je bilo alarmantno. Prodirale su snage JNA i četnika. Bilo

⁴⁰ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 176-178.

⁴¹ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 180-182.

⁴² Dedaković-Jastreš, *Bitka za Vukovar*, 221-231.

je masovno iseljavanje stanovništva. U Vinkovcima se iselilo 60% stanovnika, a u Vukovaru 75%. Došlo je do raspada organizacije u vojsci zbog iscrpljenosti, straha i gubitka kontrole nad operacijama. Dolasci dragovoljačkih sastava, neredovna dostava streljivom kao i tehnika bez posade sve više je otežavalo ratovanju. Bilo je potrebno pojačanje u ljudstvu.⁴³ Javio se problem Iloka koji je ostao u informativnoj i prometnoj blokadi. Zemljopisni položaj Iloka bio je teško branjiv. JNA smatrala je Ilok već izbrisanim s karte Hrvatske. Nakon pregovora, hrvatske su snage morale predati svoje oružje u Iloku. Novinari Armije pisali su kako su Hrvati predali malo municije te da su sakrili dio naoružanja za mučenje pripadnika JNA i četnika. Bilo je jasno da je Ilok pao u srpske ruke, no to potvrđuje i „sporazum“ koji je sastavljen u Šidu 14. listopada 1991. Dražen Budiša uputio je oštar govor Promatračkoj misiji Europske zajednice u kojem je rekao da je njezina uloga postizanje primirja, a ne protjerivanje stanovništva. Bilo je protjerano oko 10 000 stanovnika Iloka u gradove Đakovo, Slavonski Brod i po unutrašnjosti. Pad Iloka označavao je skoriju pobjedu Armije. Njegovim padom Armija je dobila cijelu vukovarsku općinu te je jedino ostao grad Vukovar.⁴⁴

3.5. Borba za obranu Vukovara – treći dio bitke

Od 15. listopada 1991. godine Glavni stožer HV rekao je da velikosrpska agresija sve izraženija. Primirja koja su bila provedena samo su se koristila za dovođenje pojačanja i realiziranje planova napada. Glavni je stožer naredio da Vukovar treba biti grad s najjačom obranom te da se treba nastaviti s gerilskim ratovanjem kako ne bi došlo do razdvajanja na crtama bojišnice. Mile Dedaković zapovijedao je izravnom obranom Vukovara i okolnih općina, dok je za obranu Vukovara imenovan Branko Borković.⁴⁵ Operativna grupa „Sjever“ 16. listopada napala je Lužac i Borovo Naselje, potom i Novo Tenje i Laslovo. Toga dana bio je jak napad Armije i na Vukovar. Najjače snage u deblokadi napada postavljene su u Marincima. Marince su trebale napasti čete HV sa zapadne, istočne i južne strane. Četa bi se prebacila u Vukovar nakon planiranog osvajanja Marinaca.⁴⁶ Glavni stožer dao je zapovijed o prekidanju napada od 18. listopada (17 h) do 20. listopada (ponoći) kako bi humanitarni konvoj nesmetano prošao do Vukovara. Konvoj je slobodno prošao do Vukovara gdje su liječnici uspjeli izvući 113 ranjenika što je malo rasteretilo

⁴³ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 187-188.

⁴⁴ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 190-192.

⁴⁵ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 193.

⁴⁶ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 196.

vukovarsku bolnicu. Ranjenici su prebačeni u bolnice u unutrašnjosti Hrvatske.⁴⁷ JNA je u potpunosti okružila Bogdanovce. Otpor je počela pružati satnija 204. vukovarske brigade, dragovoljci HOS-a i policija. Toga 19. listopada prekinuta je svaka veza između Vukovara i Bogdanovaca. „Kukuruzni put“ nije se više mogao koristiti. Na njemu je smrtno stradalo 8 policajaca, a 27 ih je ranjeno. Selo s nekadašnjim stopostotnim hrvatskim stanovništvom ostalo je prazno i opustošeno.⁴⁸ Armija je izvela iznenadni napad na Tordince 25. listopada. Operativna Zona Osijek potpisala je pad Tordinaca u ruke agresora. Pad sela bio je zbog loše organizacije s hrvatske strane.⁴⁹ Veliki je problem neprijatelju predstavljao Lužac. Smatrali su da mjesto brani 2000 užasnih ustaša. Neprijatelj je krenuo na Lužac 2. studenoga. Masa tenkova, kamiona i oklopnjaka došli su do Lušca. Oko 15 sati agresori su ušli u Lužac. Padom ovoga mjesta bila je velika vjerojatnost da će pasti Vukovar jer je grad dijelila samo jedna cesta od agresora. Njezinim bi osvajanjem razdvojili Borovo Naselje od Vukovara te bi Vukovar ostao opkoljen sa svih strana.⁵⁰ Srpske snage nakon osvajanja Lušca krenule su u direktan proboj prema Vukovaru. Osvojili su Mitnicu i VUPIK-ov silos. Osvajanjem silosa VUPIK-a 13. listopada, JNA je presjekla put između Vukovara i Borova Naselja. Istoga dana bio je posljednji pokušaj proboja hrvatskih snaga iz Nuštra prema Vukovaru.⁵¹ Tijekom 16. studenog u Vukovaru vođene su bitke oko centra, iz smjera Bršadina i istoka. Obrana grada postajala je sve slabija. Dogovoreno je primirje između snaga SFRJ-a i Hrvatske vojske 16. studenog u 18 sati. Stigla je zapovijed o prekidu vatre, osobito na područjima Dubrovnika i Vukovara, no zahtjev je bio nerealiziran.⁵² Hrvati su prestali s ratovanjem 16. studenog, no JNA je nastavila s istom žestinom napada s težištem na grad Vukovar. Sljedećeg dana, 17. studenog grad je napustila skupina branitelja i civila zajedno sa zapovjednikom grada, dok je dio boraca i stanovnika ostalo u gradu. Vlada RH upozorila je generala Veljka Kadiljevića da se zaustave napadi na civile Vukovara i da se omoguće humanitarne akcije. Konačan pad Vukovara dogodio se 18. studenog.⁵³

⁴⁷ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 75.

⁴⁸ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 71.

⁴⁹ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 203.

⁵⁰ Runtić, *Vukovar*, 513-515.

⁵¹ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 76.

⁵² Marijan, *Bitka za Vukovar*, 239.

⁵³ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 254-255.

4. Zarobljenici i srpski zločini

Nakon najtežeg dana među hrvatskim i vukovarskim narodom, 18. studenog, počeli su s izvlačenjem ljudi koji su ostali u Vukovaru, skrivajući se više od tri mjeseca pod zemljom od rata. Bilo ih je oko 10 000, bili su mršavi, iscrpljeni, prljavi. Grad je bio u ruševinama i zatrpan ljudskim leševima. Tenkovi neprijatelja gazili su palim gradom Vukovarem, pijani i naoružani vojnici slavili su pobjedu i pjevali „Slobodane, šalji nam salate, bit će mesa, klat ćemo Hrvate“.⁵⁴ Branitelji su predali grad i svoje oružje uz uvjet da civili i ranjenici neometano napuste Vukovar. JNA i srpske paravojne jedinice nisu poštovale ni minimum prava koji je prema međunarodnim konvencijama pripadao zarobljenicima. Slijedila su masovna smaknuća civila i branitelja. Organizirali su masovne kolone zarobljenika u kojima su odvajali muškarce. Odvođeni su u koncentracijski logor Ovčara. Zvjerski je bilo pobijeno oko 3 000 do 4 000 ljudi koji su bačeni u masovne grobnice.⁵⁵ JNA je zauzela vukovarsku bolnicu 19. studenog te je prije dolaska Međunarodnog crvenog križa počela s izvlačenjem 450 civila, bolesnika, ranjenika i vojnika. Major Veselin Šljivančanin naredio je da se u sedam autobusa preveze oko 300 ljudi na Ovčaru. Arkanovi vojnici i ostali dobrovoljci satima su premlaćivali zarobljenike. Šljivančanin je izdvojio novinara Sinišu Glavaševića kojeg su kasnije ubili. Od 18 sati do 1 sat dovozili su zarobljenike u grupama po dvadeset koje su zvjerski pobili.⁵⁶ Tijekom 1991. godine iz vukovarske je općine izbjeglo 38 884 hrvatskog stanovništva i nesrpskog stanovništva prema podacima Uprave za prognanike, povratnike i izbjeglice iz 2001. godine. Iz samoga Vukovara, tijekom rata, protjerano je gotovo cijelo nesrpsko stanovništvo, oko 23 071 ljudi. Također je protjerano cijelo stanovništvo u selima gdje su se vodile teške bitke, kao što su Bogdanovci, Borovo Naselje, Sotin. Sela koja nisu pružala znatan otpor srpskom agresoru imaju manji broj prognanih nesrpskih stanovnika (Tovarnik, Svinjarevci, Bokšić, Lovas, Bapska...). No, unatoč tome što nesrpsko stanovništvo u ovim mjestima nije u potpunosti protjerano, ova mjesta doživjela su velika stradanja, zločine i mučenja nesrpskog stanovništva. U vukovarskoj općini djelovale su mnoge srpske paravojne organizacije čiji su rad poticale srbijanske političke stranke. Paravojne organizacije bavile su se kriminalom, pljačkale su, zlostavljale nesrpsko stanovništvo. Najzastupljenija takva organizacija u vukovarskoj općini bila je Srpska dobrovoljačka garda Željka Ražnatovića, poznatog pod imenom Arkan. Imala je podršku MUP-a Republike Srbije i podršku Resora državne bezbjednosti

⁵⁴ Viro, *Slobodan Milošević*, 176-177.

⁵⁵ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 81-83.

⁵⁶ Viro, *Slobodan Milošević*, 177-178.

i samim time srbijanskog predsjednika Slobodana Miloševića. Arkanova garda bila je smještena u Erdutu odakle je vršila brojna zlodjela. Bila je prisutna i paravojna organizacija Vojislava Šešelja, „Leva Supoderica“ čiji su pripadnici vršili brojna smaknuća u Ovčari tijekom studenog 1991.⁵⁷ Iz podataka Glavnog sanitetskog stožera RH, 1 500 Vukovaraca prognano je u srpske logore, bez oba ili jednog roditelja ostalo je 858 djece. Ranjeno je 2 500 osoba. Tijekom zauzimanja grada Vukovara sahranjeno je 1 300 ljudi koji su se skrivali u ruševinama. Iz grada je uklonjeno 20 000 uginule stoke.⁵⁸ Bilo je više od tisuću policijskih službenika iz PU Slavonski Brod, Varaždin, Vinkovci, Osijek, Županja. Bilo je i 603 dragovoljaca. Tijekom bitke u Vukovara poginulo je 3000 civila. Ukupno je u Vukovaru smrtno stradalo 5 000 civila i branitelja. Među njima je 54 djece koji su bili mlađi od 10 godina, a najmlađe smrtno stradalo dijete imalo je svega 6 mjeseci. Vukovarci su onesposobili oko 300 srpskih tenkova, srušili 25 zrakoplova, dok su Srbi priznali gubitak samo 2 zrakoplova i 110 tenkova.⁵⁹ Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je Rezoluciju 1 037, 15. siječnja 1996. kada kreće proces mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja. Dana 27. lipnja 1996. donesen je Sporazum o razvojačenju hrvatskog Podunavlja. Tadašnji predsjednik RH, Franjo Tuđman posjetio je prvi puta od okupacije hrvatsko Podunavlje 3. prosinca 1996., a u Vukovar je došao 19. svibnja 1997. godine „Vlakom mira“. Od 9. srpnja 1997. krenuo je službeni povratak prognanika. Važan datum za Hrvatsku bio je 15. siječanj 1998. kada je završen proces mirne reintegracije te je vraćen teritorij RH u ustavno-pravni poredak. Vukovar tada pripada Hrvatskoj.⁶⁰

⁵⁷ Slaven Ružić, „Stradanje nesrpskog civilnog stanovništva na okupiranom području bivše općine Vukovar (1992.-1998.)“, *Scrinia Slavonica*: Vol. 19 No. 1, (2019.), 275-278. , *Hrčak*, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=337036 (pristup ostvaren: 31. 3. 2020.)

⁵⁸ Marijan, *Bitka za Vukovar*, 284-285.

⁵⁹ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 85-86.

⁶⁰ Mehun, ur., *Hrvatska policija*, 218-219.

5. Zaključak

Grad Vukovar simbol je Domovinskoga rata. To je grad koji je pretrpio najveća razaranja i najveće žrtve. Od devedesetih godina dolazi do raslojavanja stanovništva na temelju nacionalnosti u vukovarskoj općini. Izdvajali su se pripadnici srpske nacionalnosti koji su stvarali uporišta agresora te su zajedno s Armijom napadali Hrvate. Može se reći da su nekadašnji susjedi u Vukovaru postali i najveći neprijatelji. Srpski agresori planirali su osvojiti Vukovar u par dana, no plan im je propao. Vukovar je grad koji se snažno borio i držao skoro tri mjeseca. To je bila borba, simbolično rečeno, „Davida i Golijata“. Hrvatske snage tek su krenule s ustrojem brigada, sustavom zapovijedanja, većina je toga bila oslonjena na civilni potencijal i potencijal dragovoljaca. Prve oružane snage bili su policajci koje je Hrvatska skupila u vrlo kratkom vremenu. Unatoč brojčano skromnijem hrvatskom naoružanju i ljudstvu, Hrvati su pokazali svoju jakost, hrabrost i borbenost te su se 87 dana čvrsto odupirali nadmoćnom agresoru. Vukovar je bio grad taktičke važnosti te je postao važna meta JNA u njezinom osvajanju hrvatskog prostora. Osvojivši Vukovar, Armija bi imala nesmetan prolaz prema unutrašnjosti Hrvatske. No, za JNA bila je to „Pirova pobjeda“. JNA bila je oslabljena i nije bila u mogućnosti izvesti svoj cilj, okupirati cijeli istok Hrvatske i tako doći do Zagreba. Dugotrajnim napadima na Vukovar srpska je snaga znatno oslabljena unatoč pobjedi. Tako je obrana Vukovara bila presudna za cijelu Hrvatsku. Vukovar je vraćen pod hrvatsku vlast 1998. godine mirnom reintegracijom. Pad Vukovara značio je veliki gubitak u ljudstvu. Provedeni su masovni genocidi nad nesrpskim stanovništvom, čije se masovne grobnice otkrivaju i danas. O Vukovaru-gradu heroja napisane su mnoge knjige, snimljeni filmovi, ispričana razna svjedočanstva, ali mnoge istine i nestali životi zauvijek će biti nedovršeni i neispričani. I danas su živi mnogi sudionici rata. Nestali su im članovi obitelji, djeca, roditelji, braća, sestre. Može se reći da bitka za Vukovar još uvijek traje, ali kao bitka za istinom, pronalaskom i sjećanjima.

6. Literatura

1. Barić, Nikica, Bing, Albert, Marijan, Davor, Radelić Zdenko, Živić, Dražen. *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*. Zagreb, 2006.
2. Dedaković-Jastreš, Mile. *Bitka za Vukovar*. Vinkovci, 2000.
3. Goldstein, Ivo. *Hrvatska 1918-2008*. Zagreb, 2008.
4. Marijan, Davor. *Bitka za Vukovar*. Zagreb-Slavonski Brod, 2004.
5. Mehun, Zlatko. *Hrvatska policija u Vukovaru 1990.-1998*. Vukovar 2014.
6. Pole, Stipo. *Jake snage MUP-a - Policija u obrani Vukovara 1991*. Vinkovci, 2008.
7. Radelić, Zdenko. *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991. od zajedništva do razlaza*. Zagreb, 2006.
8. Runtić, Davor. *Vukovar i istočno bojište*. 1 sv. Vinkovci-Raslina, 2008.
9. Runtić, Davor. *Vukovar i istočno bojište*. 2 sv. Vinkovci-Raslina, 2009.
10. Ružić, Slaven. „Stradanje nesrpskog civilnog stanovništva na okupiranom području bivše općine Vukovar (1992.-1998.)“. *Scrinia Slavonica*, 2019.
Hrčak, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=337036 (pristup ostvaren: 31. 3. 2020.)
11. Viro, Dušan. *Slobodan Milošević-anatomija zločina*. Zagreb, 2007.